

Мирјана М. Стакић*

Универзитет у Крагујевцу, Педагошки факултет у Ужицу

СТАТУС ПРЕДМЕТА РЕТОРИКА НА УЧИТЕЉСКИМ И ПЕДАГОШКИМ ФАКУЛТЕТИМА**

Апстракт: У раду испитујемо какав је статус студијског предмета Реторика на учитељским и педагошким факултетима. Циљ истраживања је да утврдимо: 1) да ли се студијски предмет Реторика изучава на учитељским и педагошким факултетима у Републици Србији и какав је статус предмета и 2) какве ставове имају студенти педагошког факултета о важности говорништа у професији учитеља и васпитача и значају изучавања студијског предмета Реторика на њиховим студијским програмима. Истраживање је спроведено током месеца новембра 2018. године.

Анализом студијских програма државних учитељских и педагошких факултета у Републици Србији утврђено је да се знања из теорије говорништва стичу на свим педагошким и учитељским факултетима. Испитан је и узорак од 119 студената треће и четврте године Педагошког факултета у Ужицу како би се утврдило какве ставове имају студенти о значају изучавања предмета Реторика на студијским програмима које похађају. Резултати, на основу ставова студената, показују да је и за учитеља и за васпитача важно да буде добар говорник и да је изучавање студијског предмета Реторика значајно за позив који су одабрали. Наведено упућује да је, поред тога што се на учитељским и педагошким факултетима знатна пажња посвећује неговању говорне културе, изучавању теорије говорништва и усавршавању говорничке вештине, можда потребно размотрити да Реторика добије статус обавезног предмета на студијским програмима који образују будуће учитеље и васпитаче.

Кључне речи: *реторика, теорија говорништва, вештина говорништва, говорна култура, учитељски и педагошки факултети.*

---

* mirjanastakic073@gmail.com

** Рад је настао у оквиру пројекта „Настава и учење: проблеми, циљеви и перспективе” (бр. 179026), који подржава Министарство просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије.

УВОДНО РАЗМАТРАЊЕ

Реторика је теорија говорништва. По Трукуљи, она представља „употребу језика као вештине убеђивања која се заснива на организованом знању” (Тркуља, 2005: 8). Почетке реторике Бранислав Нушић налази још у првом добу човечјег развика, показујући да се и у *Старом завету Светог писма* налазе делови који говоре о говорничким особинама које појединце одликују изнад осталих (Нушић, 2004: 150). Почети организованог изучавања реторике везују се за 5. век пре нове ере када је на Сицилији први учитељ говорништва Емпедокле подучавао своје ученике беседништву (Милинковић, 2008: 17). Са Сицилије реторика је пренета у Атину захваљујући Горгији који је, по Ђурићу, Емпедоклов ученик (Ђурић, 2006). Горгија је у Атини отворио школу и многе младе Атињане подучао беседништву као вештини наговарања. Посредством грчких учитеља реторика је прешла у Рим, а један од најстаријих реторичких уџбеника на латинском језику била је *Херенијева реторика (Rhetorica ad Herennium)*. Овај уџбеник показује да се целокупно образовање античког света, иако још неиздиференцирано, кретало „око два средишта: граматичког и реторског” (Петровић, 1995: 201). Петровић уочава да се *Херенијева реторика* старала и о граматичкој коректности говора, кроз нпр. захтеве да говор буде ослобођен синтаксичких погрешака (Петровић, 1995: 202). Из изложеног се уочава да још од периода антике, дакле „већ више од два миленијума проблем говора интензивно заокупља научну мисао” (Ценић и Денић, 1995: 11), као и да се од самог настанка реторика везује за подучавање других.

У првим хеленским школама изучавала се беседничка вештина. Гомперз запажа да је у софистичким школама беседништво било једини предмет који није недостајао настави и „никада није могао заузети подређени положај” (Gomperz, 1965: 216). С обзиром на то да подучавање говорничкој вештини сеже у далеку прошлост, поставља се питање какав је статус реторике у савременом друштву¹ које се темељи на комуникацији у којој говорник, према реторичком приступу, практично примењује вештину говора (Златић и Бјекић, 2017: 79; Craig, 1999), односно, да ли савремено образовање XXI века баштини хеленску традицију организованог подучавања младих говорништву.

У Републици Србији реторика се изучава, углавном као изборни студијски предмет, на неким факултетима, попут учитељског, педагошког и филозофског. Изучава се и на факултету политичких наука, православно богословском и правном факултету,² што има како историјско тако и савремено

---

¹ У првој трећини двадесетог века Реторика је имала статус предмета у образовном систему Краљевине Југославије о чему сведоче и речи Бранислава Нушића: „Године 1930/31, повелена ми је била, у Војној Академији, катедра Реторике и ја сам је пуну годину дана држао, све док нисам осетио да ми здравствено моје стање не дозвољава тако напоран рад” (Нушић, 2004: 5).

² На пример, на Православно богословском факултету у Београду, на Теолошком мастер

функционално утемељење. Још је Аристотел разликовао политичко и судско беседништво у коме се сусрећу оптужба и одбрана (Aristotel, 2008), а Петровић указује да је и у периоду раног хришћанства постојао напор „да се на основи богатих резултата постојећих реторичких система изгради основа црквеног ‘проповедничког говорништва’ каквог антика до тада није познавала” (Petrović, 1995: 244). Дакле, одувек је за бављење политиком, обављање свештеничког или позива правника било важно добро познавање и владање вештином говорништва.

Владање говорничком вештином од изузетне је важности и за обављање позива учитеља и васпитача. Савремено друштво поставља императив да учитељи и васпитачи буду добри говорници у бројним приликама. Дакле, реторичка знања доприносе и оснаживању њихове комуникацијске компетентости коју, према Вилкинсону, можемо дефинисати као способност примене језика и гестова како би се социјални односи ојачали посредством делотворне комуникације (Wilkinson, 2001, према: Златић и Бјекић, 2015: 92). Очекује се да су учитељи и васпитачи стручно оспособљени да о бројним темама које се тичу васпитања и образовања деце и младих одрже различите врсте говора. Аудиторијум коме се обраћају може бити различите старосне структуре и степена образовања. Дакле, и учитељи и васпитачи морају бити оспособљени да говоре пред различитом врстом публике: децом, ученицима, родитељима, колегама и члановима уже или шире друштвене заједнице. То подразумева да они, поред тога што имају добро опште образовање и широки спектар стручних знања из области професионалног деловања, познају и теорију беседништва и добро владају говорничком вештином.

МЕТОДОЛОШКИ ОКВИР ИСТРАЖИВАЊА

У истраживању статуса студијског предмета Реторика на учитељским и педагошким факултетима пошли смо од следећих задатака:

1. Истражити да ли се студијски предмет Реторика изучава на учитељским и педагошким факултетима у Републици Србији и какав је статус предмета;
2. Утврдити ставове студената о:
  - а) важности говорништва у професији учитеља и васпитача и

програму у оквиру Литургијско-правног модула, Реторика има статус изборног студијског предмета. Реторика је изборни студијски предмет и на Правном факултету у Београду (изборни предмет на трећој години основних студија), Правном факултету у Крагујевцу (изборни предмет на четвртој години основних студија) и правним факултетима у Новом Саду и Косовској Митровици (изборни предмет на првој години основних студија).

- б) значају изучавања студијског предмета Реторика на учитељским и педагошким факултетима.

Истраживање се састојало из два дела и спроведено је током месеца новембра 2018. године. У првом делу истраживања, да би се утврдио статус студијског предмета Реторика на учитељским и педагошким факултетима, испитана је и анализирана документација за акредитацију студијских програма основних академских студија државних учитељских и педагошких факултета у Републици Србији, која је доступна на званичним сајтовима факултета. У другом делу истраживања, испитивани су ставови студената о значају владања вештином говорништва у њиховој будућој професији и значају изучавања студијског предмета Реторика током њихових основних академских студија.

Испитивање ставова студената организовано је на Педагошком факултету у Ужицу. Обухваћен је узорак од 119 студената треће и четврте године основних академских студија на Студијским програмима Учитељ и Васпитач (78 или 65,5% испитаних студира на Студијском програму Учитељ, а 41 или 34,4% испитаних студира на Студијском програму Васпитач). Подаци су прикупљени анонимним упитником који је конструисан за потребе овог истраживања³ и обрађени дескриптивном статистиком у статистичком пакету IBM SRSS Statistic 20.

РЕЗУЛТАТИ ИСТРАЖИВАЊА И ДИСКУСИЈА

Анализа резултата првог истраживачког задатка који се односио на испитивање статуса студијског предмета Реторика на учитељским и педагошким факултетима у Републици Србији показала је да се знања из области говорништва стичу на свим учитељским и педагошким факултетима у Републици Србији. На Педагошком факултету у Сомбору и Учитељском факултету на мађарском наставном језику у Суботици (Универзитет у Новом Саду) садржаји из реторике су обједињени са садржајима из културе говора у један студијски предмет, а на Учитељском факултету у Београду (Универзитет у Београду) изучава се студијски предмет Методика дикције и реторике. На Педагошком факултету у Врању (Универзитет у Нишу), Учитељском факултету у Лепосавићу (Универзитет у Приштини – Косовској Митровици), Факултету педагошких наука у Јагодини (Универзитет у Крагујевцу) и Педагошком факултету у Ужицу (Универзитет у Крагујевцу), студенти компетенције из области говорништва стичу у оквиру студијског предмета који носи назив само Реторика. Анализирајући и упоређујући документацију за акредитацију студијских програма на основним академским студијама, ко-

---

³ Први део упитника чинила су питања отвореног и затвореног типа, а у другом делу испитивале су се тврдње помоћу скале Ликертовог типа. За потребе овог истраживања, обрађени су подаци који су добијени Ликертовом скалом процене.

ја је доступна на званичним сајтовима факултета, утврдили смо да на свим претходно наведеним факултетима:

- 1) Реторика има статус изборног студијског предмета;
- 2) Настава Реторике траје током једног семестра и реализује се, у зависности од факултета и студијског програма, на различитим годинама студија (на другој, трећој или четвртој години основних академских студија);
- 3) Фонд часова предавања из студијског предмета Реторика износи два часа на недељном нивоу;
- 4) Фонд часова вежби из студијског предмета Реторика се, у зависности од факултета и студијског програма, креће у распону од 0 до 2 (Табела 1).

Табела 1. Статус, година изучавања и фонд часова студијског предмета Реторика на учитељским и педагошким факултетима у Републици Србији

Предмет Реторика						
	Факултет		Статус предмета	Година	Број часова предавања	Број часова вежби
Педагошки факултет у Врању	Студијски програм	Образовање Учитеља	изборни	IV	2	0
		Образовање Учитеља	изборни	II	2	0
		Разредна настава	изборни	IV	2	2
Учитељски факултет у Лепосавићу	Студијски програм	Васпитач у предшколској установи	изборни	II	2	1
		Учитель	изборни	II	2	1
Факултет педагошких наука у Јагодини	Студијски програм	Васпитач у предшколској установи	изборни	II	2	1
		Васпитач у домовима	изборни	II	2	1
Педагошки факултет у Ужицу	Студијски програм	Учитель	изборни	III	2	0
		Васпитач	изборни	III	2	0

Уочава се да се на Педагошком факултету у Врању, Учитељском факултету у Лепосавићу, Факултету педагошких наука у Јагодини и Педагошком факултету у Ужицу настава Реторике не реализује на првој години основних академских студија (Табела 1), што је оправдано будући да је реч о студијском предмету који захтева одређена предзнања студената. У складу са тим је и став

Петровића да реторику треба сагледати из угла лингвистике, граматике, стилистике, филозофије, психологије, логике и слично (Петровић, 2014), дакле да су неопходна одређена стручна и општеобразовна знања која студент стиче из других предмета. И резултати истраживања које спровео Кишичек 2011. године показују да „најважнија и најцењенија особина доброг говорника и данас је једнака оној античкога доба, а то је стручност” (Кишичек, 2011: 130).

Упркос ученој неуједначеност када је реч о години студија на којој студенти слушају предавања из Реторике (варира у распону од друге до четврте године основних академских студија) и неуједначености броја часова вежби (варира у распону од нуле до два), сама чињеница да се студијски предмет Реторика изучава сведочи о томе да се на педагошким и учитељским факултетима негује говорна култура, учи и усавршава говорничка вештина, што је у складу са Националним оквиром васпитања и образовања којим је прописано да је остваривање активне и продуктивне комуникације у различитим модалитетима једна од вредности на којима почива наш систем образовања (*Правилник о националном оквиру образовања и васпитања*, 2017).

Другим истраживачким задатком испитивали смо ставове студената о важности говорништва у професији учитеља и васпитача и значају изучавања студијског предмета Реторика на основним академским студијама, како бисмо донели закључке о томе колико су њихови ставови у складу са постојећим статусом који предмет Реторика има на учитељским и педагошким факултетима.

Анализа ставова студената о важности говорништва у професији учитеља и васпитача показују да се 76 или 63,9% испитаних потпуно, а 40 или 33,6% испитаних углавном слаже са тврдњом да је за учитеља или васпитача важно да буде добар говорник. Нико од испитаних студената није исказао потпуно неслагање са наведеном тврдњом (Табела 2).

Табела 2. Ставови студената о важности говорништва у професији учитеља и васпитача

За учитеља или васпитача важно је да буде добар говорник	Потпуно се слажем	Углавном се слажем	Неодлучан/неодлучна сам	Углавном се не слажем	Уопште се не слажем	Укупно
f	76	40	2	1	0	119
%	63,9	33,6	1,7	0,8	0	100

Анализа ставова студената Педагошког факултета у Ужицу у зависности од студијског програма који похађају показује да се 53 или 67,9% испитаних студената са Студијског програма Учитељ потпуно слаже са тврдњом да је за учитеља или васпитача важно да буде добар говорник, док је код испитаних студената са Студијског програма Васпитач тај број нешто мањи и износи 23

или 56,1% (Табела 3). Дакле, студенти Студијског програма Учитељ имају нешто позитивније ставове о важности говорништва у професији учитеља, у односу на своје колеге са Студијског програма Васпитач. Иако васпитач, подједнако као и учитељ, мора да буде добар говорник, можда су позитивнији ставови студената – будућих учитеља резултат тога што ће они васпитавати и образовати мало старији узраст ученика у односу на своје колеге – будуће васпитаче. И реторичка теорија оснажује њихове ставове учећи их да се говорно умеће учитеља увек налази под строгим надзором како средине у којој живе, тако и ученика који са посебном пажњом прате сваку њихову изговорену реч, и зато учитељ „нема право на грешке” (Милинковић, 2008: 102).

Табела 3. Ставови студената о важности говорништва у професији учитеља и васпитача у зависности од програма студирања

За учитеља или васпитача важно је да буде добар говорник.							
Студијски програм		Потпуно се слажем	Углавном се слажем	Неодлучан/неодлучна сам	Углавном се не слажем	Уопште не слажем	Укупно
Васпитач	f	23	16	1	1	0	41
	%	56,1	39	2,4	2,4	0	100
Учитељ	f	53	24	1	0	0	78
	%	67,9	30,8	1,3	0	0	100
Укупно	f	76	40	2	1	0	119
	%	63,9	33,6	1,7	0,8	0	100

Можемо да резимирамо да потпуно или углавном слагање 97,5% испитаних студената III и IV године Педагошког факултета у Ужицу са тврдњом да је за учитеља или васпитача важно да буде добар говорник показује да су студенти свесни колики значај има владање вештином говорништва у позиву који су одабрали за своје будуће занимање.

Анализа ставова студената о томе да ли је значајно да се студијски предмет Реторика изучава на учитељским и педагошким факултетима показује да се 38 или 31,9% испитаника потпуно, а 60 или 50,4% углавном слаже са тврдњом да је значајно да се студијски предмет Реторика изучава на учитељским и педагошким факултетима. Са наведеном тврдњом уопште се не слаже 3 или 2,5% испитаних студената (Табела 4).

Табела 4. Ставови студената о значају предмета Реторика за образовање будућих учитеља и васпитача

Значајно је да се предмет Реторика изучава на учитељским и педагошким факултетима	Потпуно се слажем	Углавном се слажем	Неодлучан/неодлучна сам	Углавном се не слажем	Уопште се не слажем	Укупно
f	38	60	17	1	3	119
%	31,9	50,4	14,3	0,8	2,5	100

Разлике у студијском програму који студенти похађају показују да будући васпитачи у односу на учитеље имају нешто негативније ставове када је реч о значају који студијски предмет Реторика има за њихово образовање током студија (Табела 5). Анализом ставова уочава се да се 7,3% испитаних студената Студијског програма Васпитач уопште не слаже са тврдњом да је значајно да се студијски предмет Реторика изучава на учитељским и педагошким факултетима, док нико од испитаних студената – будућих учитеља није исказао потпуно неслагање са наведеном тврдњом. И када је реч о позитивним ставовима, потпуно слагање са тврдњом о значају изучавања студијског предмета Реторике током студија исказује 9 или 22% студената Студијског програма Васпитач, а углавном се слаже њих 17 или 41,5%.

На Студијском програму Учитељ тај број је знатно већи, јер се 29 или 37,2% испитаних потпуно, а 43 или 55,1% углавном слаже са наведеном тврдњом. Уочене разлике заслужују да буду предмет детаљнијег испитивања како би се утврдило њихово порекло, које је можда последица: 1) мишљења студената Студијског програма Васпитач да је њихова говорничка вештина сама по себи довољна будући да раде са децом предшколског узраста која свако њихово обраћање прихватају са одобравањем, дакле понашају се као публика која према говорнику има однос који је Петровић назвао „пријатељско расположење” (Петровић, 1995: 81); 2) мишљења студената Студијског програма Васпитач да су и кроз садржаје других предмета овладали функционалним знањима којима су довољно оснажили говорничко умеће неопходно за обављање позива који су одабрали.

Табела 5. Ставови студената о важности студијског предмета Реторика за образовање будућих учитеља и васпитача у зависности од програма студирања

Значајно је да се студијски предмет Реторика изучава на учитељским и педагошким факултетима.							
Студијски програм		Потпуно се слажем	Углавном се слажем	Неодлучан/неодлучна сам	Углавном се не слажем	Уопште се не слажем	Укупно
Васпитач	f	9	17	12	0	3	41
	%	22	41,5	29,3	0	7,3	100
Учитељ	f	29	43	5	1	0	78
	%	37,2	55,1	6,4	1,3	0	100
Укупно	f	38	60	17	1	3	119
	%	31,9	50,4	14,3	0,8	2,5	100

Потпуно или углавном слагање 82,3% свих испитаних студената са тврдњом да је значајно да се предмет Реторика изучава на учитељским и педагошким факултетима сведочи о томе да су студенти свесни да реторика представља „теорију ефикасног говорења” (Amossy, 2000: 6). Беседништво није само ствар талента јер, по Аврамовићу, основни таленат за говорника поседује свако ко је просечно образован (Аврамовић, 2017). Дакле, и за образовање како будућег васпитача, тако и будућег учитеља подједнако је значајан предмет Реторика како би студенти током трајања редовних академских студија усвојили теорију ефикасног говорења и помоћу ње функционално овладали вештином говорништва.

Добијени резултати, по којима се: 1) 97,5% свих испитаника потпуно или делимично слаже са тврдњом да је за васпитача или учитеља важно да буде добар говорник и 2) 63,5% испитаних студената Студијског програма Васпитач и 92,3% испитаних студената Студијског програма Учитељ потпуно или углавном слаже са тврдњом да је значајно да се студијски предмет Реторика изучава на учитељским и педагошким факултетима, упућују на закључак да су студенти свесни важности изучавања студијског предмета Реторика и да је можда потребно преиспитати изборни статус који овај предмет има на студијским програмима које студирају.

ЗАКЉУЧНА РАЗМАТРАЊА

Говор је „испунио све сфере човековог живота” и постао „веома разнолика, сложена активност” (Лукић и Марковић, 2003: 130). У савременом друштву све је наглашенија потреба да се негује и усавршава култура говора и истиче се значај који у томе имају учитељи и васпитачи као говорни узорци деце и младих. У говорништву култура говора долази до пуног изражаја, а говорништво се учи. По Шипки, „и највећи говорници учили су реторичка правила”, „тако да реторика као теорија беседништва има важну улогу у развијању беседничке вештине” (Шипка, 2008: 297).

Истраживање статуса студијског предмета Реторика на учитељским и педагошким факултетима показало је да се знања из реторике стичу на свим педагошким и учитељским факултетима у Републици Србији. Међутим, иако се знања из реторике стичу на свим педагошким и учитељским факултетима, на неким факултетима садржаји из реторике су обједињени са другим предметима. Постоји неуједначеност када је реч о години студија на којој се слушају предавања и знатне разлике када је реч о броју часова вежби из овог студијског предмета. Препорука је да се размисли о томе која година студија би представљала оптимално време да се слушају предавања из Реторике јер овладавање теоријом говорништва захтева и одређена предзнања студената. И Бранивој Ђорђевић је још седамдесетих година прошлог века у уџбенику који је намењен студентима факултета драмских уметности истицао да говорник увек говори некеме „уз помоћ елемената, као што су логичност, знање, убедљивост и песничко уздизање беседног материјала (Ђорђевић, 1975: 121).

И изборност предмета отвара могућност да се размисли о томе да Реторика добије статус обавезног студијског предмета на учитељским и педагошким факултетима. Отварање ове могућности поткрепљује и део истраживања који показују да студенти имају позитивне ставове када је реч о важности говорништва у позиву учитеља и васпитача и сматрају да је изучавање студијског предмета Реторика током њихових основних академских студија значајно за позив који су одабрали. Њихови ставови су складу са мишљењем Шкарић који истиче значај говорничког образовања за оне којима је „говор занат”, а у ту групу убраја и наставнике (Škarić, 1988: 27). Дакле, и учитељу и васпитачу „говор је занат”, а реторичка знања доприносе оснаживању њихове комуникацијске компетентности⁴ и јачању друштвене улоге просветног радника, што је у складу са савременим одређењем реторике као дисциплине која важна људска питања смешта у интерсубјективни контекст комуникације (Meuer et al., 2008). Друштвени ангажман учитеља и васпитача исказује се у бројним

---

⁴ Наведено је у складу са резултатима истраживања које показује да су учитељи и наставници у Републици Србији комуникацијске компетенције у току редовних студија углавном усвајали интегрисане кроз друге предмете (Златић и сар., 2013).

приликама када они јавно показују своју говорничку вештину и када као говорници, по Шкарићу, имају одговорност и у односу на групу коју заступају (Škarić, 2009: 9).

Међутим, да бисмо стекли целовитију слику о потреби да Реторика добије статус обавезног студијског предмета на учитељским и педагошким факултетима, односно какав статус овог предмета на учитељским и педагошким факултетима одговара потребама наше васпитно-образовне праксе, потребно је:

- 1) Истражити какво мишљење имају студенти о постојећем изборном статусу студијског предмета Реторика на студијским програмима учитељских и педагошких факултета;
- 2) Истраживањем обухвати већи број испитаника (студенте свих учитељских и педагошких факултета у Републици Србији);
- 3) Истраживање проширити и на практичаре (учитеље и васпитаче), како би се испитало:
  - а) колико се често налазе у улози беседника и
  - б) какво је њихово мишљење о томе да ли је постојећи изборни статус студијског предмета Реторика током њихових основних студија био довољан да стекну реторичка знања која у пракси доприне се развоју њихове говорне културе и говорничкој вештини.

Литература

- Аврамовић, С. (2017). *Rhetorike techne – вештина беседништва и јавни наступ*. Београд: Досије/Службени гласник.
- Amossy, R. (2000). *L'argumentation dans le discours*. Paris: Nathan.
- Aristotel (2008). *Retorika*. Podgorica: Unireks.
- Златић, Л. и Бјекић, Д. (2015). *Комуникациона компетентност наставника*. Ужице: Учитељски факултет.
- Златић, Л. и Бјекић, Д. (2017). Социоконструктивистички приступ комуникацији и развоју комуникационе компетентности. У С. Маринковић (ур.): *Културно-попторна средства у функцији науке и учења (77–90)*. Ужице: Учитељски факултет.
- Златић, Л., Маринковић, С. и Кундачина, М. (2013). Садржаји о комуникацијској компетентности у образовању учитеља и наставника. *Настава и васпитање*, 62(4), 616–630.
- Gomperz, H. (1965). *Sophistik und Rhetorik: das Bildungsideal des in seinem Verhältnis zur Philosophie des V. Jahrhunderts*. Leipzig and Berlin: Teubner. Retrieved October 11, 2018 from the World Wide Web <https://archive.org/details/sophistikundrhe00gomp>.
- Ђорђевић, Б. (1975). *Елементи српскохрватске дикције*. Београд: Унивезитет уметности у Београду.
- Ђурић, М. (2006). *Istorija helenske književnosti*. Beograd: Dereta.
- Kišiček, G. (2011). Usporedba antičkoga i suvremenoga poimanja dobroga govornika. *Diacovensia*, XIX(1), 115–132.
- Лукић, Ж. и Марковић, Ж. (2003). *Култура говора*. Ваљево: Интелекта.
- Meuer, M., Timmermans, B. & Carrilho, M. M. (2008). *Povijest retorike od Grka do naših dana*. Zagreb: Disput.
- Милинковић, М. (2008). *Реторика*. Чачак: Легенда.
- Нушић, Б. (2004). *Реторика*. (Репринт издања из 1934). Ниш: Зограф.
- Petrović, S. (1995). *Retorika*. Beograd: Savremena administracija.
- Петровић, Т. (2014). *Умеће говорења*. Нови Сад: Прометеј.
- Правилник о националном оквиру образовања и васпитања* (2017). Службени гласник Републике Србије, бр. 98/2017.
- Trkulja, J. (2005). Umeće političkog besedništva. *Hereticus*, III(3–4), 7–24.
- Ценић, В. и Денић, С. (1995). *Реторика: беседништво у теорији и пракси за студенте учитељских факултета*. Врање: Учитељски факултет.

Craig, R. T. (1999). Communication Theory as a Field, *Communication Theory*, 9(2), 119–161. Retrieved November 20, 2018 from the World Wide Web <https://doi.org/10.1111/j.1468-2885.1999.tb00355.x>.

Шипка, М. (2011). *Култура говора*. Нови Сад: Прометеј.

Škarić, I. (1988). *U potrazi za izgubljenim govorom*. Zagreb: Školska knjiga.

Škarić, I. (2000). *Temeljci suvremenog govorništva*. Zagreb: Školska knjiga.

Мирыяна М. Стакич

Университет в Крагуеваце, Педагогический факультет в Ужице

ПОЛОЖЕНИЕ ПРЕДМЕТА *РИТОРИКА* НА УЧИТЕЛЬСКИХ И ПЕДАГОГИЧЕСКИХ ФАКУЛЬТЕТАХ

Аннотация

В настоящей работе рассматривается положение учебного предмета *Риторика* на учительских и педагогических факультетах. Целью исследования является определение: 1) изучается ли учебный предмет „Риторика” на учительских и педагогических факультетах в Республике Сербия и каков его статус, и 2) каковы взгляды студентов педагогического факультета о важности разговорных навыков в профессии учителя и воспитателя и важности изучения предмета *Риторика* в процессе усвоения учебных программ. Исследование проведено в ноябре 2018 года. Анализируя учебные программы государственных учительских и педагогических факультетов в Республике Сербия, было установлено, что знания из теории речи приобретаются на всех учительских и педагогических факультетах. Выборка из 119 студентов третьего и четвертого курса Педагогического факультета в Ужице была исследована, чтобы определить мнение студентов о важности изучения предмета *Риторика* в процессе усвоения образовательно-профессиональных программ. Результаты, основанные на взглядах студентов, показывают, что и для учителей, и для воспитателей важно быть хорошим оратором и что изучение учебного предмета *Риторика* важно для выбранной ими профессии. В дополнение к тому факту, что на учительском и педагогическом факультетах значительное внимание уделяется развитию речевой культуры, изучению теории ораторства и совершенствованию навыков речи, необходимо рассмотреть вопрос о включении *Риторики* в группу основных учебных предметов, которые изучают будущие учителя и воспитатели.

Ключевые слова: *риторика, теория речи, разговорные навыки, речевая культура, учительский и педагогический факультеты.*